

PRŮVODCE OBEZŘETNÉHO

*Sarah
Brooksová*

CESTOVATELE PUSTINAMI

HOST

Automatizovaná analýza textů nebo dat
ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU
je bez souhlasu nositele práv zakázána.

The Cautious Traveller's Guide to the Wastelands

Copyright © Sarah Brooks 2024

Published by arrangement with Rachel Mills Literary Ltd.

Cover design © Steve Marking/OrionBooks

Cover illustration © Rohan Eason

Endpapers and interior illustrations © Emily Faccini

Translation © Jitka Jeníková, 2025

Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2025
(elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-2738-0 (PDF)

ISBN 978-80-275-2739-7 (ePUB)

ISBN 978-80-275-2740-3 (MobiPocket)

Mé rodině

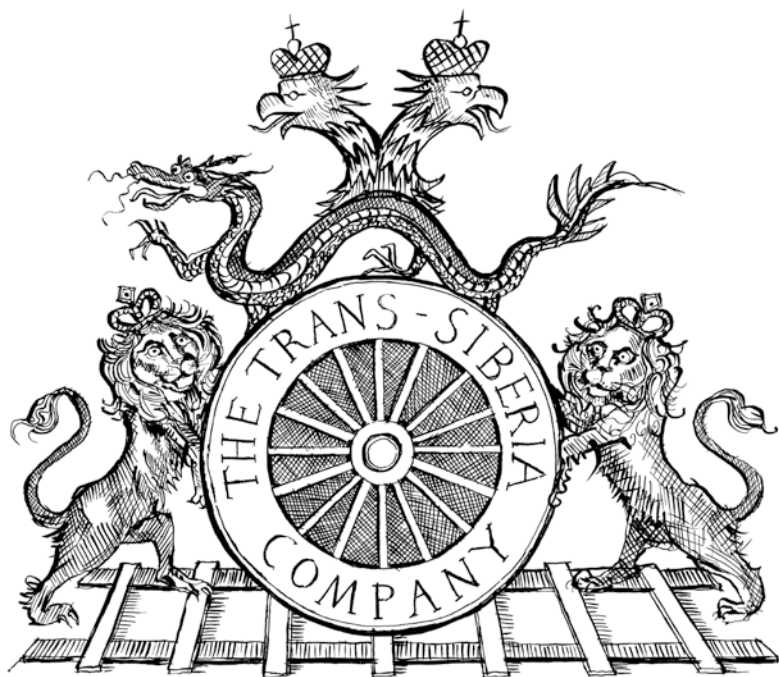
Vlak sám je zázrak své doby, pomník vynalézavosti člověka a jeho neutuchající touhy po ovládnutí země. Dvacet vagonů vysokých jako mohutné brány katedrál svatého Andreje s pozorovatelnami na obou koncích; obrněná pevnost brázdící velkou železnou cestu, jež je sama o sobě jedním z nových divů světa, úžasné dílo inženýrů, kteří nám umožňují opět překonávat sotva představitelné vzdálenosti. Transsibiřská společnost uspěla tam, kde tolik jiných selhalo. Pustila se do projektu tak nebezpečného, že i největší inženýři pevniny přísahali, že jej není možné uskutečnit: překonat zem, která se od konce posledního století obrací proti svým obyvatelům. Čelit podivnosti, pro kterou se nám nedostává slov; vybudovat železnici, jež nás přes tyto riskantní kilometry přenese.

Obezřetný cestovatel se může zarazit při samotné zmnince o Velkých sibiřských pustinách, o onom rozlehlém, nevlídném prostoru a vyprávěních odporujících našemu smyslu pro vše, co je slušné, lidské a dobré. Skromným cílem autora je však vzít cestovatele za ruku a dělat mu na jeho cestě společnost. A pokud se bude zdát, že váhám, pak vězte, že i já mám od přírody sklon k opatrnosti a mnohokrát mi během cesty hrozilo, že mě hrůzy tam venku přemohou, když se rozum chvěl tváří v tvář nerozumu.

Kdysi jsem byl zbožný muž plný jistot. Tato kniha musí posloužit jako důkaz toho, co jsem cestou ztratil, a jako průvodce pro ty, kdo mě budou následovat v naději, že pak lépe snesou podivné dny na cestě a za těžkých nocí budou o něco klidněji spát.

*Z Průvodce obezřetného cestovatele
Pustinami od Valentina Rostova
(Nakladatelství Mirsky, Moskva,
1880), Předmluva, strana 1*

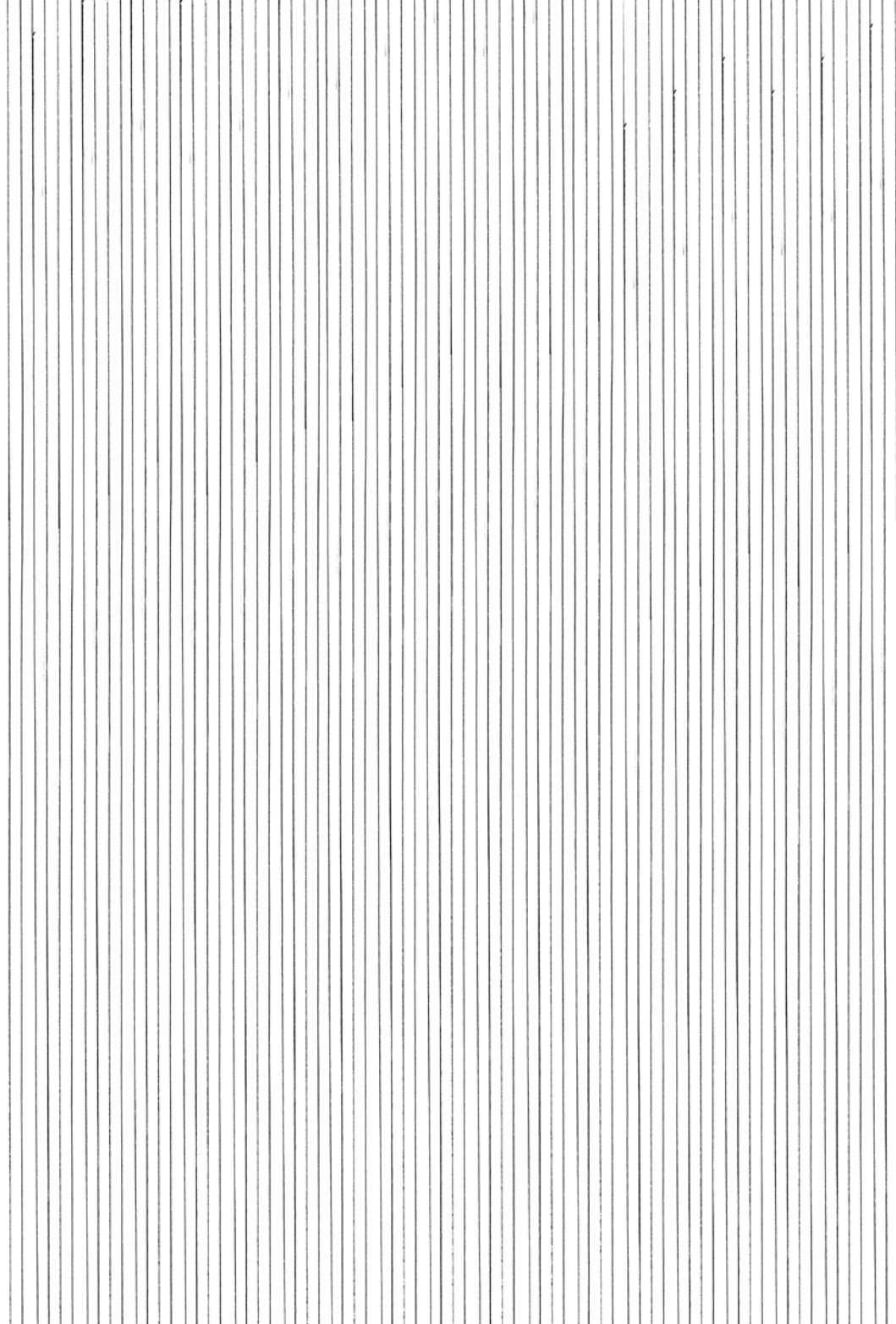
DEN 1.-2.

ČÁST
PRVNÍ

*R*ozhodl jsem se vydat na cestu v Pekingu
v den prvního výročí otevření železnice.
Od Moskvy nás dělí šest a půl tisíce kilometrů.
Společnost slibuje, že cesta potrvá patnáct dní, což
je neobyčejně krátká doba v porovnání s mnoha
týdny, jež putování přes kontinent dosud zabíralo.
Sám zrod vlaku trval pochopitelně velmi dlouho.
Transsibiřská společnost navrhla výstavbu železnice
v padesátých letech devatenáctého století, padesát
let poté, co byly zaznamenány první změny,
a dvacet let po výstavbě Zdi a odříznutí Pustin
(jak se v té době již nazývaly). Padlo rozhodnutí,
že se koleje budou pokládat zároveň z Číny
i Ruska ze speciálních vlaků, které zkonstruují
tak, aby stavba mohla pokračovat, aniž by dělníky
vystavili venku číhajícímu nebezpečí. Mnozí
o tomto obrovském riskantním podniku Společnosti
pochybovali a kritizovali její přílišné sebevědomí.
A přesto, ač to znamenalo dvě desetiletí práce
stovek mužů, Transsibiřská společnost nakonec
uspěla, dostala se přes Pustiny a železným vláknem
spojila světadíly.

*Průvodce obezřetného cestovatele
Pustinami, strana 2*

LHÁŘKA

Peking, 1899

Na nástupišti stojí žena s vypůjčeným jménem. V očích má páru a na rtech pachutí oleje. Pronikavé, zoufalé pískání vlaku přejde ve vzlykot opodál stojící mladé dívky a vyvolávání prodavačů cetek vnucujících aušusové ochranné amulety proti pustinovému nemoci. Žena se přinutí vzhlednout a zadívat se na něj, na vlak, jenž se nad ní tyčí a syčí, hučí a vyčkává, rozvibrovaný potlačovanou silou. Jak jen je obrovský, jak nesmiřitelně bytelný, třikrát širší než kočár tažený koňmi. Nádraží vedle něj působí chatrně jako dětská hračka.

Soustředí se na svůj dech a na to, aby vyhnala z hlavy všechny ostatní myšlenky. Nádech, výdech. Posledních šest měsíců to celé dny trénovala, sedávala doma u okna a sledovala kapsáře a prodavače na ulici pod sebou, nechávala se tím vším zaplavit a mysl mívala průzračnou jako vodu. Drží se obrazu pomalu tekoucí šedivé řeky. Kéž by se jí mohla prostě nechat odnést do bezpečí.

„Marija Petrovna?“

V ten okamžik si uvědomí, že je to ona, na koho nosič mluví, a s trhnutím se k němu otočí. „Ano! Ano.“ Ve snaze zamaskovat zmatek zní příliš hlasitě. Neznámé slabiky jejího nového jména ji příliš překvapily.

„Vaše kupé je připraveno a zavazadlo čeká uvnitř.“ Na čele jí perlí pot a zanechává na límečku vlhký, tmavší pruh.

„Děkuji.“ Potěší ji, když uslyší, že se jí netřese hlas. Marija Petrovna je nebojácná. Novorozená. Může jít jen vpřed, následovat nosiče, kterého pohltní pára, již místy prosvítá zelená barva a zlatem vyvedené nápisy v angličtině, ruštině a čínštině. *Transsibiřský expres. Peking—Moskva; Moskva—Peking*. Poslední měsíce museli strávit natíráním a leštěním. Všechno jen září.

„A jsme tu.“ Nosič se k ní otočí, otře si obočí a na tváři mu zůstane tmavá, olejnatá šmouha. Marija si je nepříjemně vědoma vlastního oblečení, rozdírá jí kůži, do černého hedvábí se vpíjí slunce. Blůza se jí sápe po krku a sukně zařezává do pasu. Na to, aby si dělala starosti se vzhledem, ale nemá čas, protože jí nosič škrobeně podává ruku a ona šplhá po vysokých stupíncích do vlaku. Její ruku přebere jiný uklánějící se muž v uniformě, vedou ji chodbičkou vystlanou vysokým kobercem. Je ve vlaku a teď už je pozdě vycouvat.

Před sebou má muže s vousy a brýlemi se zlatými obroučkami, který se vyklání z okna. „Kde je přednosta stanice?“ vykřikuje anglicky hlasem, jenž si dokáže prorazit cestu mezi všemi ostatními. „Pozor na ty krabice! Ach, omlouvám se.“ Přitiskne se na okno a pokusí se blížící se Marije uklonit na pozdrav. Ona se omezí na lehký úsměv a pokývnutí a nechá ho pokračovat v komandování. Nestojí o zdvořilostní konverzaci ani o zvědavé, hodnotící pohledy mužů, kteří si všimli jejích smutečných šatů a zaznamenali, že cestuje sama. Jen ať si všímají. Netouží po ničem jiném než po samotě svého kupé, chce za sebou zavřít dveře, zatahnout závěsy a vychutnat si ticho.

Jenže to nemůže, ještě ne.

„Přestaňte s tím povykem. Jsem naprosto schopná se o sebe postarat sama.“ Z opačného konce vagonu se k ní blíží starší dáma v tmavomodrém hedvábí, se služebnou v patách. „Jsme skutečně v první třídě?“ Sjede pohledem nejprve Mariju a poté dveře kupé vedle ní. „Přesvědčili mě, že tento vlak je to nejlepší, co existuje. Popravdě mi to tak zatím nepřipadá...“

Při zvuku známé melodie petrohradské smetánky, tisíce kilometrů daleko od širokých ulic a vysokých domů města, se Marije bolestně zasteskne po domově.

„Vaše kupé, madam,“ ozve se stevard, ukloní se Marije, ale nervózně přitom sleduje starší dámu, která vyzvídá: „Cestujete sama?“ a ohání se přitom po služebné, jež se jí pokouší přehodit přes ramena další šál.

Marija vidí v jejím pohledu směs lítosti a výčitek a zčervená.

„Má služebná mě nemůže doprovodit. Cesta by představovala příliš velký nápor na její nervy.“

„Je dobře, že my máme nervy z jiného těsta. Moji zbabělí synovci se mě celé měsíce pokoušeli odradit od této cesty historkami o všech možných hrůzách, které nás mohou potkat. Podle mě se jim ale podařilo vyděsit jen sebe.“ Nečekaně se na Mariju usměje a poplácá ji po ruce. „Tak a kdepak mám kupé? Jestli se tady Veře nepodaří mě velice rychle nacpat do křesla s šálkem čaje v ruce, neručím za ni.“

„Tudy, paní hraběnko.“ Stevard se ukloní o poznání hlouběji a teatrálně pokyne rukou. Služebná — Vera — otevře dveře nataženou paží, jako kdyby se bála, jaké hrůzy na ni uvnitř čekají.

„Tak to jsme sousedky,“ prohlásí hraběnka.

Marija se jí ukloní.

„To bychom si tu mohli odpustit. Já jsem Anna Michajlovna Sorokina. A vám budu říkat...?“

Další zajíknutí, zavravorání, jako kdyby minula přehlédnutý schod. Nezdá se však, že by si toho hraběnka všimla. „Jmenuji se Marija Petrovna Markova,“ představí se.

„Tak tedy, Marijo Petrovno, těším se, až se lépe poznáme. Měly bychom na to mít, koneckonců, spoustu času.“ S tím se nechá hraběnka uvést do kupé svou malou služebnou, která si Mariju prohlíží zpod přivřených víček.

„Budete potřebovat mou pomoc?“ Stevard si olízne rty a polkne. *Má strach*, pomyslí si Marija a z nějakého důvodu jí to dodá odvahy.

„Ne,“ odpoví rozhodněji, než čekala. „Ne, nepotřebuji pomoc.“

Zavazadla má pečlivě narovnaná na polici nad lůžkem, které je přes den složené a slouží jako pohovka vystlaná načechranými polštářky. Všechno vypadá nově. Společnost to muselo stát spoustu peněz; zlatým vyšíváním na polštářích, jasnou mosazí na stěnách a temně modrým kobercem, po němž Marija šlape, dává jasně najevo svou sebejistotu. Všude kolem nachází nápisy Transsibiřská společnost: ovíjejí se kolem vázy a lustrů a plasticky vystupují z šálků a podšálků vyrovnaných na stolku u okna. Příruční zavazadlo má na křesle vedle sebe. Okno rámuje žaluzie a modré sametové závěsy. Na opačné straně skla se táhnou dvě tlusté kovové tyče. Na okamžik se na ně zadívá a potom zamíří ke stěně z leštěného mahagonu, do níž jsou zasazené dvoje dveře. Za jedněmi se nachází skříň, do které už neviditelné ruce vybalily a rozvěsily její šaty a šály. Za dalšími je skříňka s mohutným porcelánovým umyvadlem, zářícími stříbrnými kohoutky, poličkou s kartáčkem a malými kelímky s krémy z Paříže. Nad tím vším visí zrcadlo ve stříbrném rámu.

Jako malou ji fascinovalo staré zrcadlo v pozlaceném rámu, jež měla matka v ložnici. Připadalo jí, že ve stříbrem

zastřeném odrazu vypadá jako duch vynořující se z podsvětí nebo připlouvající z hloubi jezera. Ať ji napadlo cokoliv, tu představu, že je někdo jiný, si vychutnávala, dokud ji matka nezavolala dolů na čaj s babičkou nebo ji otec nezačal zkoušet z počítání z paměti. Myslela si, že si bude s tím, jak poroste, jistější sama sebou a tím, čím chce být. Co teď ale chce tato nová Marija?

Zavře skříňku, nechce se dívat. Z příručního zavazadla vyndá ohmatanou knihu s potrhaným přebalem a stránkami pomačkanými častým listováním. Zná každé slovo, dokázala by z paměti přeskreslit každou ilustraci, v její fyzické přítomnosti však nachází jistou útěchu. Slavný *Průvodce Pustinami* Valentina Rostova patřil jejímu otci a ona jej potají čítávala a snila o vlaku, světě za jeho okny a o sobě na jeho palubě. Takhle to však být nemělo. Neměla tu být sama. Náhle ji zaplaví bodavá osamělost. Vlak se ještě ani nerozjel a ona se už stihla neřídít první Rostovovou radou: *A hlavně: nikdy se na tuto cestu nevydávejte, jestliže si nejste jistí svou rozvahou.*

Nosiči a stevardi na nástupišti popohánějí poslední opozdilce a pobízejí plačící příbuzné, aby zamířili k branám. Mechanici s tvářemi zamazanými od oleje rázují odhodlaně podél vlaku. Ztrápeně vyhlízející přednosta stanice zadržuje houf mužů s notesy. Najednou se zableskne a ona spatří muže vynořujícího se zpod černé látky za fotoaparátem. Zítřka ráno se tohle všechno objeví v novinách: z cesty se stal příběh ještě dřív, než vůbec začala.

Série kovových ran ohlásí zabouchávající se dveře a padající železný tyče mříží. Marija se soustředí na dýchání: nádech, výdech, nádech, výdech. *Nic z toho, co je venku, se nemůže dostat dovnitř, nic z toho, co je uvnitř, nám nemůže ublížit.* Nástupiště se vyprázdnilo a zůstává na něm už jen malá postava přednosta stanice. Sleduje ho, jak zvedá praporek a vzhlíží

k nádražním hodinám. Tváře za branami vedoucími na peron upírají pohledy na tváře za mřížemi oken vlaku. Někdo pláče. V hlavě jí vytanou Rostovova slova: *Říká se, že každý cestovatel Pustinami musí zaplatit jistou cenu. Cenu mnohokrát přesahující hodnotu jízdenky.*

Rostov zaplatil svou vírou. A někteří se domnívají, že i životem. Jeho *Průvodce obezřetného cestovatele* jej proslavily napříč Evropou. Naváděl v nich poutníky do těch nejhygieničtěších restaurací, nejzajímavějších muzeí a na nejčistší pláže. Zmiňoval se o nejlepších kostelích a vypočítával jejich oltářní obrazy a fresky, mučedníky a svaté, aby cestovatel putující kontinentem, bez ohledu na to, kde se právě ocitl, vždycky věděl, že Bůh putuje s ním. Jeho poslední kniha ale prováděla zemí, kterou bylo možné spatřit jen zpoza skla. V Pustinách Velké Sibiře nezůstaly žádné kostely, žádné galerie, fontány nebo umění ve veřejném prostoru, jež by vyprávěly známé příběhy.

Na nástupišti se okamžik ticha protahuje více, než by měl. Pak se praporek snese a Transsibiřský expres se dá do pohybu v táhlé kakofonii páry, vrzání a skřípání kol. Vlak se pomalu odlepuje od peronu, fotoaparát se znovu zableskne a na okamžik se oblaka páry naplní světlem.

Marija ustoupí. Nečekaný jas ji nutí mrkat a vlak vyjíždí z pekingského nádraží vstříc prostoru plnému nejistot.

DÍTĚ VLAKU

Je lepší být v pohybu. Tak to lidé vlaku říkají. Je lepší mít pod sebou koleje a ukolébávající kola a v dálce před sebou obzor. A hlavně mít to čekání v den odjezdu za sebou. A že bylo tentokrát dlouhé. Deset měsíců vynucené nehybnosti: z toho by zešilela i neklidnější mysl. Šestnáctiletá Wej-Wej Čang stojí u okýnka v předsínce vedoucí do služební části vlaku. Do vagonů nejbližše strojovně — ubytování posádky, zahradního vagonu a ke skladům — nemají cestující přístup, tady pobíhají jenom nosiči a stevardi, kteří jsou příliš zaměstnaní na to, aby jí věnovali pozornost. Sleduje, jak pevné, kamenné nádražní budovy mizejí v dálce. Vysoké zdi obklopují koleje, podél kterých uhánějí na jistých nohou skupiny malých dětí s tvářemi schovanými za maskami příšer se žlutými rohy a baňatými tvářemi. Mávají a tančí v rituálu na rozloučenou nebo je možná varují anebo se prostě jen baví. Na opačné straně zdí se budou podél uliček a ulic zabouchávat okenice, voda vařící se na sporácích skončí vylitá a špinavá a budou se ozývat mumlaná dvojverší zahánějící zlé sny. Město bude poslouchat, a teprve až neuslyší zvuk kolejí a pískání vlaku, vydechne a půjde si po svém, spokojené, že může myslet na něco jiného než na noční můry potulující se po severu.

Wej-wej začichá. Jak jí jen chyběly tyhle štiplavé pachy, vrzání mechaniky vlaku, stará známá hrůza a vzrušení, hluk tak trvalý, že jej do chvíle, než utichne, nevnímá. Jak jen

v posledních měsících toužila po pohybu a rychlosti; dožadovala se jich stejně, jako se muž s krhavýma očima ve třetí třídě dožaduje alkoholu, vysrkává poslední kapičky z plechovky a zuří při zjištění, že už nic nezbylo.

Teď, když se dali znovu do pohybu, vibruje vzduch napětím. Wej-wej slyší, jak si posádka šeptá. *Příliš brzy.* Vlak vyrazil znovu na cestu příliš brzy, proč nepočkali do zimy, kdy mohou bezpečněji projet sněhem, kdy zem uspává chlad a nebezpečí se nemůže schovat mezi stromy? V létě je země vzhůru a má hlad. Je příliš brzy riskovat.

Pro ni však ne. Jenomže ona je do rizika bezhlavě zamilovaná. Tak to alespoň vždycky říká Alexej.

„A kdo v tomhle vlaku není?“ odpovídá mu a on musí uznat, že to je pravda, že je, všechny do posledního, už napůl připravila o rozum pustinovná nemoc spolu s touhou a strachem, které by sotva dokázali popsat, ale které je do Transsibiřské společnosti přivábily. To oni slýchají Pustiny v bezpečí svých měst a domovů a nedokážou odolat volání velkého vlaku. Přicházejí se představit do kanceláří londýnské centrály velkolepé Společnosti nebo na ulici Paj-jün nebo Velikaja, klepou na slavné dřevem obložené dveře a postávají před vážnými šedovlasými muži, kteří si je měří přísnými pohledy a chtějí vědět, proč by o nich měli vůbec uvažovat. Většinu pošlou pryč. Hrstka vyvolených absolvuje testy a pozorování s cílem odhalit případnou náchylnost ke krajině, která narušuje mysl a nutí muže vrhat se proti oknům vlaku a do krve drásat dveře v zoufalé snaze dostat se ven. Jestliže se podobný sklon neprojeví, dostanou temně modrou uniformu Transsibiřského expresu, smlouvu, příručku a bibli, na niž přísahají svou věrnost královně. Od té chvíle se stávají součástí posádky, součástí Společnosti, jež se táhne přes polovinu světa.

Wej-wej je ale jiná. Wej-wej je dítě vlaku. Nenarodila se ani tady ani tam, nezářila nad ní žádná císařská hvězda, s řevem přišla na svět ve chvíli, kdy jej její matka opustila, v samém středu Pustin, na podlaze lůžkového vozu třetí třídy, v noci, kdy světélkování proměnilo tvory plání v duchy. Zabalili ji do prostěradel s logem Společnosti a putovala mezi nosiči a kuchaři a kojnou, kterou našli ve trojce mezi cestujícími. Když se o týden později vlak zastavil u Ruské zdi, rozkřičela se, protože do té chvíle znala jen pohyb a hluk. Moskevští představitelé Společnosti netušili, co s ní mají dělat, protože s nečekaným sirotkem se setkali poprvé. (Její matka své těhotenství skrývala a spolucestujícím tvrdila, že je na světě v podstatě sama.) A protože Společnost podobnou mateřskou nedbalost neschvalovala, rozhodli se její zaměstnanci, že nejlepší bude poslat dítě příštím vlakem zpátky do Pekingu a předat jej do schopných rukou čínského státu.

A tak ji chovala, krmila a přebalovala kojná a jakýkoliv člen posádky, který měl v tu chvíli zrovna volné ruce. Když vlak dorazil do Pekingu a vlakvedoucí si pro ni přišla, aby ji předala úřadům, topiči prohlásili, že jim přinesla štěstí a že uhlí hořelo na této cestě jasněji; kuchtíci tvrdili, že se máslo poprvé vyvedlo tak akorát a díky tomu cestující z první třídy pochválil kuchaře, což se nikdy předtím nestalo. Noční nosiči se nechali slyšet, že je těší její společnost a že se vši vážností poslouchala jejich oplzlé historky a v podstatě ani jednou nespokojeně nekvíkla. Vlakvedoucí proto (alespoň podle verze, kterou Wej-wej vyprávěli) řekla: „Když si odpracuje svoje, může zůstat. V tomhle vlaku se ale žádné náhradní díly nepovezou. Musí být stejně užitečná jako my všichni.“

Nejprve sloužila jako talisman. Spala v teple kuchyně nebo odpočívala na pytích v zavazadlovém vagonu a někdy přímo u topeniště, kde, jak topiči později vykládali, se vši

vážností sledovala žhnoucí uhlíky, jako kdyby už tehdy chápala, jak důležitou roli v jejím bezpečí hrají. Později nosila vzkazy z jednoho konce vlaku na druhý a v šesti letech z ní byla stoprocentní vlaková krysa, dítě všech a nikoho. Nikoho, jen vlaku samého.

„Poflakuješ se, Čang?“

A tady ho máme: Alexej, který je jen o pár let starší než ona, ale už stihl povýšit na prvního strojníka, si to vykračuje chodbičkou s typickým nádražáckým držením těla. Má vyhrnuté rukávy a dává na odív potetovaná předloktí: složité, blahopřejné vzory, jimiž se strojníci odměňují po každé cestě. Jsou známkami bratrství (Wej-wej nikdy neviděla žádnou strojnici) a paměti. Muži se občas dotýkají paží, když vyprávějí o minulých cestách, o prasklých klikách a sotva držících hřídelích. Ozubená kola se jim na kůži změnila v abstraktní vzory, ve způsob, jak nezapomenout. Wej-wej se snaží zahlédnout nový vzor, který by zachycoval poslední cestu, Alexej si však všimne, že se dívá, a sroluje si rukávy.

V posledních týdnech ho téměř neviděla, byt byli všichni během příprav na odjezd ubytovaní ve vlaku přistaveném na nádraží. Strojníci, stevardi, nosiči a kuchaři, strojvůdci a topiči, bezpočet součástí mechanismu vlaku, jenž začínal znovu pozvolna nabírat rychlost. O něco zrezivější a pomalejší než předtím; něco v dřív tak známé rutíně dře, je tu cítit jakési váhání, jako kdyby se všichni báli pohybovat příliš rychle pro případ, že by se snad něco rozbilo. Párkrát Alexeje zahlédla, ale pokaždé byl v pohybu, po dlouhých měsících nečinnosti plný neklidné energie.

„První kontrola?“ zeptá se, aby vyplnila ticho. Mrkne na hodiny na zdi. Dvě minuty do celé.

„První kontrola,“ přitaká. Dny strojníků vyplňují kontroly a zkoušky, nesmiřitelný harmonogram, jenž dohlíží na

každý centimetr složitého mechanismu vlaku, důkaz bezpečnostních opatření, na něž je Společnost nejpyšnější. „Zdvojnásobili je... Nebudeme mít ani chvíli klidu.“

Mluvili parovodštinou, jazykem vlaku, směsicí ruštiny, čínštiny a angličtiny, jež se zrodila mezi chlapy stavějícími koleje a která Společnosti, trvající na používání angličtiny, vůbec nevoní.

„Člověk by si myslel, že vám nevěří,“ prohodí Wej-wej bez přemýšlení a všimne si, jak mu potměněla tvář. „Nemyslela jsem to —“

„To je jedno,“ odmávne to Alexej a Wej-Wej ucítí bodnutí lítosti nad ztracenou lehkostí. Další z věcí, o které je poslední cesta připravena.

„Buď opatrná, Čang.“ Vypadá, jako kdyby chtěl říct víc, ale hodiny začnou odbíjet celou a on je příliš velký nádražák, než aby to ignoroval. „Prostě buď opatrná,“ zopakuje a ona se naježí, protože Alexej naznačuje, že není.

Vyrazí opačným směrem k ubikacím posádky, kde se obvykle zdržují ti, kteří nemají zrovna službu; hrají kostky, leží na palandách nebo se v kantýně cpou rýží a polévkou. Panuje tu stejný ruch a chaos jako ve zbytku vlaku, na úplném konci vagonu je ale ve stěně zasazený malý oltář s ikonou svaté Matyldy a soškou Jüana Guana. Světice a bůh mají dohlížet na cestující a na železničáře, kteří, ač věří v mechaniku, kola, ozubené převody a v olej, si zároveň říkají, že ničemu neublíží věnovat trochu zdvořilého uznání posvátnu, jen tak, pro každý případ. Koneckonců, kdo z nich v Pustinách neviděl méně uvěřitelné věci než tyto dvě bytosti, o nichž se kdysi prohlašovalo, že dokážou zázraky? Wej-wej před časem zahlédla jednoho ze stevardů, jak sklání hlavu a pak cosi po-kradmu umísťuje na oltář. Pomalu se narovnal, a než vyrazil

pryč, rozhlédl se, jako kdyby se bál, že ho někdo sleduje, se-
pjal dlaně a ještě jednou se uklonil.

Když odešel, podívala se zblízka, co tam nechal. V dopa-
dajícím světle se cosi modrozeleně zalesklo: malý, dokonale
kulatý skleněný korálek.

PŘÍRODOVĚDEC

Z posledního okna v pozorovacím voze sleduje muž ptáky. Řev řítícího se vlaku vyplaší straku modrou — *Cyanopica cyanus* —, vystřelí z větví vrby a dlouhá pera na ocase jí v odpoledním slunci hrají duhovými barvami. Když se Henry Grey dívá na živého tvora, vidí systém vzájemně propojených cév v obrazci nezměrné dovednosti. Chce se dostat blíž, touží se dotknout každé napjaté šlachy a záškubu svalu, cítit pod prsty tep života. V duchu prochází chodbami obrovské skleněné budovy, v níž je každá místnost naplněná úžasnou výstavou ukrytou za dalším sklem, vnímá pohledy, jež se k němu stácejí. Čekají, až odhalí jejich tajemství. Cítí jejich naléhavost. Vždycky ji cítil. Příroda na něj čeká, vyzývá ho. Když stočí zrak k nebi, píše na něm každý pták slova, jimž Grey touží rozumět. Zem pod jeho nohama je tučná příslibem.

Bodne ho v břiše, zašklebí se a zašátrá v kapse po lahvičce s prášky, jež mu připravili v nemocnici pro cizince. Řekli mu, že je to vřed. Neměl by se příliš namáhat. „Doporučujeme se nepřepínat ani fyzicky, ani psychicky,“ radil mu lékař, malý Ital, který se choval stejně jako všichni cizinci, se kterými se Grey v Pekingy potkal. Měli sklon mluvit příliš nahlas a příliš rychle, jako kdyby byli myšlenkami neustále někde jinde. Polkne prášek a posadí se na jednu z pohovek probíhajících prostředkem vagonu, na něž se mohou cestující usadit a velkými okny ze tří stran lemujícími pozorovací vůz, poslední

v soupravě, obdivovat výhled. Dokonce i střecha je prosklená, být stejně jako okna i ji křížují železné mříže. Grey sleduje, jak za sebou nechávají nízké, zdobné budovy hlavního města; zvonice a taškové střechy halí pára. Peking mu připadal hluchý a únavný, přehnaně spokojený sám se sebou a příliš dychtivý vyprázdnit kapsy nevinného muže.

„Patnáct dní,“ pomyslí si. Za patnáct dní dorazí do Moskvy a na Velkou výstavu, konečně bude mít možnost se očistit. Žaludek se mu znovu stáhne, tentokrát je to však prudkou, takřka slastnou bolestí z očekávání. Stejnou bolest pociťuje, kdy se ocitne na prahu objevu, když mu nějaká myšlenka tančí mučivě těsně mimo dosah vědomí nebo když pod kamenem nebo v proudu potoka objeví nového, úchvatného tvora, jehož význam je mu prozatím utajen.

Náhly výbuch smíchu jej vytrhne ze zasnění, do vagonu vchází mladá dvojice, povídají si francouzsky. Muž v něm vzbuzuje jen mírně nepříjemný pocit pramenící z přemíry vlasů a zubů, dáma se však vyznačuje jistou bledou, delikátní krásou. Škrobeně jim pokývne a obrátí se zpět k oknu. Společnost spolucestujících jej znepokojuje a ani v nejmenším si nepřeje navazovat nové známosti. Na svých cestách podobných lidí poznal spoustu, v hotelích a zájezdních hostincích, v nichž se hovoří evropskými jazyky a jídlo — byť jen slabou náhražku pořádné výživy — je možné konzumovat známými nástroji. Přetrpěl příliš mnoho únavných večerů udiven tím, jak dlouho tito lidé dokážou mluvit a sdílet přitom tak málo. Mohli se nacházet v nejúchvatnějších horách nebo městech, a přesto jim obzory končily těsně za zdmi jejich panství.

Grey si vezme další prášek a sklouzne pohledem k lahvičce, která mu připadá o poznání lehčí, než by měla být. Měl využít příležitosti a pořídit si jich víc, jenže po měsících nečinnosti poslední týdný spolkl vír výzkumu a příprav.

Grey se do Číny dostal dlouhou, nebezpečnou cestou: plavil se kolem Mysu, zdlouhavě putoval přes Indii a hranice překročil na jihu. Po té ostudě v Londýně (neměl by na to myslet, stačí pouhá zmínka a hned ho rozbolí žaludek) měl značně omezené prostředky. Alespoň že mu zůstal zisk z knihy, a jestli uspěje, nebude si už muset s penězi nikdy dělat starosti. Strávil osm měsíců na cestě, než se dostal ke vzorkům, jež potřeboval, pak ale přišla katastrofa: celou sbírku živých exemplářů a většinu jeho majetku spláchla po nezvykle silných deštích povodeň v Jün-nanu. Do Pekingu dorazil s téměř vyčerpanými finančními zdroji a ze svých cest mohl předvést jen pár vitrínek s hmyzem připíchnutým na kusu filcu, několik vylišovaných travin a květín a své nákresy. A jako poslední nestoudnost přišla zpráva, že je provoz Transsibiřského expresu pozastaven na neurčito. Téměř už přestával doufat. Bůh jej však zavedl k muži, který se měl stát jeho klíčem k vykoupení. *Tohle je důkaz*, myslí si, *důkaz*, že Bůh má pro něj plán.

Francouz se už zase směje. Je to k nesnesení. Grey se narovná v ramenou a otočí se, připravený zpraždit ho pohledem, ale muž drží manželčinu ruku ve své a přitahuje si ji ke rtům tak nestoudně, jako kdyby tu byli sami. Henry cítí, jak mu planou tváře, a pokusí se znovu zabořit do pohovky, ale pozdě.

„Ach, omlouvám se!“ vykřikne muž angličtinou obtěžkanou přízvukem a Greyovi se ukloní. „Doufám, že lze muži prominout, že zapomněl v manželčině přítomnosti, co se sluší. Guillaume LaFontaine a má žena, madam Sophie LaFontaine.“

Grey se přinutí usmát a jen velice nepatrně přikývne. „Doktor Henry Grey,“ odpoví a pátrá v jejích tvářích po jakémkoliv náznaku výsměchu. Naučil se jej rozpoznávat: záškrub

rtu, pohled stranou. Jak si ti nudní šašci z Královské vědecké společnosti v Londýně vychutnávali jeho ponížení, a i když uprchl ze země, pohledům a vědoucím úsměvům uniknout nemohl. Jeho pád probíraly odborné časopisy po celém světě, zprávy doprovázené krutými kresbičkami se dostaly dokonce i do běžného tisku. Výrazy LaFontainových však neprozrazovaly, že by jim jeho jméno něco říkalo, a Grey se trochu uvolnil.

„Jistě se spřátelíme,“ pokračoval LaFontaine. „Předpokládám, že si budeme mít hodně o čem povídat. Má manželka ví, že se nemohu dočkat, až se seznámím s našimi spolecestujícími.“

Turisté, pomyslel si Grey s jistou dávkou opovržení. Zatracený Rostov se má s tou svojí knihou za co zodpovídat. Bez něj by zůstal tento vlak prostředkem pro skutečné cestovatele s jasným cílem, ne pro podobné bláhové hazardéry, kteří mají tolik peněz a času, že si musí najít nebezpečné způsoby, jak jimi plýtvat. Do vlaku nasedají jenom proto, aby nasbírali zážitky jako hezký dárek na památku, který si pověsí na zeď; aby se měli čím chlubit před přáteli. Vráť se domů ke svým pohodlným životům, do svých salonů a kaváren, téměř nedotčení divy, jichž se stali svědky. Grey je lituje a uvědomuje si, že je mu to příjemné.

„Já cestuji za účelem studia, pane,“ sdělí Francouzovi, „a obávám se, že na potěchu z konverzace nebudu mít mnoho času.“

„Ale no tak, doktore Greyi,“ nehodlá se vzdát LaFontaine, „jistě je v této pohybuující se pevnosti dostatek času na vše, co si přejeme. Kdy jindy se nám dostane tolika hodin a dní zbavených jha dalších uměleckých galerií, dalších muzeí a soch nějakého dávno mrtvého sochaře, které si v žádném případě nemůžeme nechat ujít? Zbavili jsme se krutovlády rozho-

dování. V jaké restauraci bychom měli jíst dnes večer, drahá? Ach, už vím! Jaká požehnaná úleva!“

Grey se upjatě usměje. „Za to bychom skutečně měli být vděční. Nesmíme však zapomínat, kde jsme. Tuto cestu není radno brát na lehkou váhu.“

S postupujícím dopolednem se do pozorovacího vozu začnou trousit další cestující, i když některým stačí jeden pohled širokými okny na otevřenou oblohu a zase vycouvají. Objeví se kněz s železným křížem a růžencem v rukou. Vypadá utrápeně, postaví se k zadnímu oknu, prsty otáčí korálky růžence a bezpochyby hlasitěji, než je nutné, odříkává modlitbu.

Grey hádá, že kněz mluví rusky, a i když sám nerozumí ani slovo, intonace modlitby je mu stejně známá jako jeho vlastní liturgie doma. Stoupající a klesající sliby a prosby se kolem něj ovíjejí, zatímco nechávají Peking za sebou a putují teď mezi poli s tu a tam rozesetými farmami. Lidé na polích ustávají v práci a zírají. Někteří sundávají klobouky a sklánějí hlavy. Jiní dělají ve vzduchu znamení — tajemné, smůlu zahánějící symboly.